

ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРКИ ОЛЕКСАНДРИ СЕМЕНІВНИ СОКОЛ (1919–2001 рр.)

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Висвітлено основні біографічні віхи й творчий доробок видатного вченого-інфекціоніста, доктора медичних наук, професора Олександри Семенівни Сокол, від дня народження якої виповнилося 100 років.

У 2019 р. виповнилося 100 років з дня народження професора Олександри Семенівни Сокол, яка впродовж 27 років очолювала кафедру інфекційних хвороб Київського медичного інституту імені О.О. Богомольця (КМІ), у різні роки обіймала посади ректора Народного університету у м. Чернівці, проректора Чернівецького медичного інституту з наукової і навчальної роботи, проректора КМІ. Видатний інфекціоніст, талановитий вчений і педагог, неординарна особистість із вольовим характером, бездоганною порядністю та особливим душевним магнетизмом – вона вплинула на формування професійної долі не одного покоління лікарів у нашій країні.

Олександра Семенівна народилася 04.05.1919 р. у селі Rogoziv Бориспільського району Київської області, росла у багатодітній сім'ї. У 1937 р. закінчила Бориспільську десятирічну школу з атестатом відмінниці і вступила до Київського університету ім. Т.Г. Шевченка на геолого-географічний факультет. У жовтні 1937 р. була виключена з універ-

ситету та комсомолу як «дочка ворога народу». На той час батько – голова Бориспільського райземвідділу – був засуджений до страти (посмертно реабілітований у 1958 р.). Влітку 1938 р. Олександра Семенівна пише листа на ім'я Сталіна, в якому розповідає про несправедливе рішення суду і, посилаючись на конституційне право на освіту, просить надати їй можливість вчитися далі. У серпні 1938 р. на засіданні бюро районного комітету комсомолу їй повертають комсомольський квиток і поновлюють у ВНЗі.

Але Олександра Семенівна відмовляється від подальшого навчання в університеті і остаточно вирішує стати лікарем. Можливо, на це рішення вплинули дитячі спогади про свого діда – єдиного на всю округу фельдшера, а може – авторитет батька, який радив після закінчення школи іти вчитися далі у медичний інститут. Але, як багато років потому напише сама Олександра Семенівна в автобіографії, вона свідомо обрала професію лікаря, що і визначило її подальшу професійну долю на все життя.

У 1938 р. О.С. Сокол вступила до Київського медичного інституту. Вчилася наполегливо, з натхненням. Ще в студентські роки почала цікавитися науковими дослідженнями. На другому курсі вона із захопленням відвідувала вечірні заняття студентського наукового гуртка на кафедрі мікробіології, який очолював професор Сергій Степанович Дяченко (на той час – молодий аспірант).

А далі була війна. У цей час КМІ було евакуйовано до Челябінська. Прискореним випуском 1942 р. О.С. Сокол блискуче закінчує КМІ з відзнакою, відмовляється від аспірантури і разом з іншими випускниками КМІ добровольцем іде на фронт.

Під час війни О.С. Сокол пройшла шлях до Берліна. Була поранена. Служила командиром санітарної роти 1321-го стрілецького полку, а після Перемоги – на посаді старшого лікаря у таборі № 248 для репатрійованих радянських громадян у Німеччині. Олександра Семенівна була нагороджена численними бойовими нагородами: орденом Червоної зірки (1944 р.), двома орденами Вітчизняної війни I і II ступенів (1945), 11 бойовими медалями („За відвагу”, „За визволення Варшави”, „За взяття Берліна” та ін.).

Після демобілізації в січні 1946 р. О.С. Сокол повернулася до Києва з наміром якнайшвидше пройти спеціалізацію на кафедрі інфекційних хвороб, і вже у лютому була

аспірантом цієї кафедри. Всю подальшу практичну лікарську і наукову діяльність – 48 років – присвятила інфектології. В 1949 р. захистила дисертацію на тему: „Переливання крові як метод лікування черевного тифу” на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук. 1949-1951 рр. – працює молодшим науковим співробітником інституту інфекційних хвороб АМН СРСР (Київ); з 1951 по 1953 рр. – на посаді асистента кафедри інфекційних хвороб КМІ.

У 1953 р. О.С. Сокол переїжджає до Чернівців, де очолює кафедру інфекційних хвороб Чернівецького медичного інституту, веде активну практичну, громадську і наукову роботу, плідно працює над докторською дисертацією, яку успішно захищає у 1956 р. З 1957 до 1962 рр. О.С. Сокол обіймає посаду проректора Чернівецького медичного інституту з наукової і навчальної роботи, паралельно з 1955 до 1962 рр. – посаду ректора Народного університету (м. Чернівці).

У 1962 р. Олександра Семенівна повернулася до Києва. Впродовж наступних 27 років, з 1962 до 1989 рр., професор О.С. Сокол очолює кафедру інфекційних хвороб Київського медичного інституту, в 1966-1973 рр. працює на посаді проректора інституту з наукової роботи. У 1970-1990 рр. з притаманною їй дивовижною енергією головує в Українському товаристві інфекціоністів. І навіть після виходу на пенсію у 1990 р. Олександра Семенівна продовжувала працювати на посаді професора-консультанта, поки дозволяло здоров'я.

Професор О.С. Сокол пройшла непростий життєвий шлях. Трагічні сторінки історії України були її особистою біографією. З юних літ Вона пізнала, що таке голод, біль від втрати близьких людей, суспільне засудження і несправедливість політичних оцінок. Обпалена війною юність на все життя залишила глибокий слід в душі маленької жінки. Та війна і випробування, що випали на долю Олександри Семенівни, не зруйнували її потужної особистості, не зробили жорстокою. Труднощі й нестатки загартували не по-жіночому твердий характер, який у поєднанні із природним гострим розумом, ерудицією, вмінням ухвалювати виважені й нестандартні рішення, титанічною працездатністю, величезним практичним досвідом і щирим серцем став вирішальним у становленні видатного вченого, діагноста, «лікаря від Бога», яким, безперечно, була професор О.С. Сокол. Вона часто говорила: «Уявіть на місці хворого когось із своїх близьких». І сама була прикладом милосердного ставлення до пацієнтів. На консультацію до професора Сокол О.С. звідусіль приїздили люди, часто – без попередньої домовленості чи направлення. Вона нікому не відмовила. Кожному, хто прийшов до її кабінету, Вона намагалася допомогти. Інтуїцію мала унікальну. Здатність Олександри Семенівни поставити правильний діагноз «складному» хворому була схожа на магію і завжди викликала у нас щире захоплення.

Професор О.С. Сокол була талановитим вченим. Все своє життя Олександра Семенівна присвятила служінню інфектології, в полоні якої перебувала з перших студентських кроків. Вона стала автором 160 наукових робіт, в тому числі 8 монографій та 3 винаходів. Учні Олександри Семенівни успішно працюють в Україні і по всьому світі. Вона підготувала 6 докторів та 34 кандидати медичних наук.

Проблеми патогенезу, вдосконалення діагностики та лікування широкого кола поширених в Україні інфекційних хвороб (грипу, вірусних гепатитів, токсоплазмозу, менінгокової інфекції та ін.) постійно були предметом вивчення в її особистих дослідженнях і в роботах її учнів. Завжди сповнена оригінальних творчих задумів, невгамовна, наполеглива і послідовна в пошуках наукових доказів істини, захоплена цікавою дискусією, тверда у своїх переконаннях – такою Олександра Семенівна запам'яталась багатьом колегам, кому пощастило слухати її виступи, спілкуватися з нею під час науково-практичних фахових конференцій. В лікуванні інфекційних хворих вона завжди надавала перевагу природним можливостям імунітету і неспецифічних захисних сил людини. Ще в далекі 60-ті наполягала на безперечній шкоді від жарознижувальних препаратів в лікуванні грипу та інших ГРВІ. Однією з перших виступила проти терапії кортикостероїдами неускладнених гострих вірусних гепатитів. Була переконана, що поліпрагмазія шкодить пацієнту більше за саму хворобу. Багато наукових ідей, що були втілені Олександрою Семенівною в практичну медицину, знайшли теоретичне обґрунтування значно пізніше, в тому числі – і в наукових досягненнях її учнів, на кафедрі інфекційних хвороб НМУ. Вони залишаються актуальними і сьогодні.

Видатні професійні, наукові досягнення професора Сокол О.С. були неодноразово відзначені урядом. У 1983 р. їй було присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України. Вона була нагороджена Почесною грамотою Президента України (1991 р.), Почесною грамотою Міністерства охорони здоров'я України (1999 р.). Але сама Олександра Семенівна ставилася скептично до офіційного визнання. Вона була надзвичайно скромною, не любила красивих гучних фраз, дуже точно відрізняла найменшу фальш, понад усе не терпіла лицемірство і плітки. Завжди відверто і прямо говорила про те, що думала, незважаючи на авторитети. «В інтересах справи» – таким був основний мотив напруженої багатопланової діяльності О.С. Сокол. Її безкомпромісність, небажання пристосовуватись до зручних позицій нерідко дратували тих, хто жив за іншими стандартами. На неї не раз писали анонімні кляузи у різні інстанції. Але це не могло зашкодити її популярності та авторитету, похитнути глибоку повагу до неї з боку однодумців, колег, друзів, учнів. Вона була «правильною» людиною – порядною і принциповою, надзвичайно вимогливою до себе, з твердими переконаннями і вразливим чуйним серцем.

ЮВІЛЕЇ ТА ПОДІЇ

Всі, кому пощастило бути її учнями, зберегли у своєму серці світлу пам'ять і вдячність долі за можливість навчатися, працювати, творити поряд з таким Учителем.

THE MEMORY OF PROFESSOR OLEKSANDRA SEMENIVNA SOKOL (1919–2001)

O.A. Holubovska, O.A. Hudzenko

O.O. Bohomolets National Medical University

SUMMARY. The main biographical milestones and creative achievements of a prominent scientist-

infectologist, Doctor of Medical Sciences, Professor Oleksandra Semenivna Sokol, from the birth of whom is 100 years, are briefly covered.

Конфлікту інтересів немає.

The authors declare that they have no conflicts of interest.

Отримано 6.12.2019 р.

Інформаційне повідомлення

про проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції і пленуму Всеукраїнської асоціації інфекціоністів на тему: «Природно-осередкові, емерджентні та реемерджентні інфекції», 14-15 травня 2020 року, м. Львів

Вельмишановні колеги!

Запрошуємо Вас взяти участь у роботі Всеукраїнської науково-практичної конференції і пленуму Всеукраїнської асоціації інфекціоністів на тему: «Природно-осередкові, емерджентні та реемерджентні інфекції», які відбудуться 14-15 травня 2020 року, м. Львів.

Основні питання, що будуть розглядатися на конференції:

- епідеміологічні і клінічні особливості, діагностика, лікування і профілактика нової коронавірусної інфекції COVID-2019;
- епідеміологічні та клінічні особливості природно-осередкових інфекцій та інвазій, зокрема бореліозів, кліщового енцефаліту, лептоспірозу, малярії, туляремії, опісторхозу та ін. у сучасних умовах;
- методи діагностики і диференційна діагностика природно-осередкових інфекцій та інвазій у дітей і дорослих;
- епідеміологічні та клінічні особливості емерджентних інфекцій, таких як пташиний грип А (H1N1), пандемічний грип, спричинений вірусом A/California/04/09, гарячка Ебола, геморагічна гарячка Крим-Конго, гарячка Західного Нілу, геморагічна гарячка денге та ін. і реемерджентних інфекційних хвороб (сальмонельоз, ешерихіоз, лістеріоз, кампілобактероз, кір, вітряна віспа та ін.);
- ускладнення зазначених вище інфекційних хвороб, їх рання діагностика, лікування;
- раціональне застосування нових етіотропних, імунотропних, дезінтоксикаційних та інших засобів у комплексному лікуванні хворих;
- біобезпека країни в умовах загрози занесення збудників особливо небезпечних інфекційних хвороб;
- сучасні профілактичні заходи щодо природно-осередкових, емерджентних і реемерджентних інфекційних хвороб;
- підвищення знань з природно-осередкових, емерджентних і реемерджентних інфекційних хвороб лікарів загальної практики – сімейної медицини, особливо закладів охорони здоров'я, що розташовані в сільській місцевості;
- інші актуальні питання клінічної та профілактичної інфектології;
- оптимізація додипломного і післядипломного викладання інфекційних хвороб.

Адреса оргкомітету і телефони для довідок:

президент Всеукраїнської асоціації інфекціоністів академік НАМНУ, проф. Михайло Антонович Андрейчин, тел. служб.: (0352) 52-47-25;
секретар правління Всеукраїнської асоціації інфекціоністів, доц. Олег Любомирович Івахів, тел. моб. 050-377-59-85; 068-941-89-17; e-mail: olivakhiv@ukr.net або infecdis@ukr.net

Оргкомітет